

Posudek oponenta diplomové práce

Diplomantka: **Barbora Smetánková**

Název: **Teoretická koncepce odpovědnosti za újmu způsobenou narozením člověka**

Práce

odevzdána: 31. října 2013

Diplomantka si pro svou práci zvolila sice kontroverzní, avšak velmi vhodné téma, které se dotýká celé řady teoretickoprávních a právněfilosofických otázek. Na prvním místě jde přirozeně o problematiku možnosti dovozovat vznik právní odpovědnosti za jednání, které je v příčinné souvislosti s narozením člověka. Při řešení tohoto problému však vyvstávají další otázky spojené například s právní subjektivitou a vznikem subjektivních práv a povinností. Dále jde o otázku základních práv nenarozeného dítěte, případně o hlubší úvahy o svobodě a autonomii jednotlivce, rovnosti, spravedlnosti a jiných hodnotách v právu. Žádné z těchto otázek se autorka diplomové práce nevyhýbá a přes nejednoznačnost teoretických koncepcí usiluje o formulování vlastních závěrů ke zkoumané problematice.

Cílem diplomové práce tak není pouhý popis právní úpravy odpovědnosti za újmu způsobenou narozením člověka. V řadě států, včetně České republiky, ostatně z důvodu absence konkrétní legislativní úpravy není jisté, jakým způsobem by soudy o nárocích z odpovědnostních nároků popisovaných diplomantkou rozhodovaly. Autorka se proto primárně zabývá existující judikaturou a doktrinárními názory právní vědy ve státech, kde soudy již měly možnost k této problematice rozhodovat. Tyto závěry pak autorka konfrontuje s právní úpravou v České republice.

Hlavním účelem diplomové práce je zkoumání předpokladů vzniku právní odpovědnosti v případech jednotlivých nároků, které se v souvislosti s pochybeními lékařů, v jejichž důsledku došlo k nechtěnému narození dítěte (nároky popisované jako „wrongful life“, „wrongful birth“ a „wrongful conception“) či naopak bezdůvodnému usmrcení plodu („wrongful abortion“). Autorka neopomíjí skutečnost, že téma odpovědnosti za újmu způsobenou narozením člověka představuje mimo jiné složitý morální problém. Z výše uvedených důvodů autorkou zvolené téma diplomové práce hodnotím velmi kladně,

nadto v úvodu práce je přesvědčivě argumentováno, že přes pokroky v medicíně toto téma rozhodně neztratí ze své aktuálnosti ani v budoucnosti.

Přestože v české odborné literatuře existuje jen velmi málo prací na autorkou zvolené téma, diplomantka volí poměrně široký pohled na danou problematiku usilující o zkoumání různých jejích stránek. To se projevuje v **systematice práce**, která v úvodu začíná vymezením jednotlivých žalobních nároků, pokračuje pohledem na právní subjektivitu nenarozeného dítěte, teoretickými předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu, včetně možnosti uplatnění okolnosti vylučující protiprávnost v podobě informovaného souhlasu pacientky. Následující dvě kapitoly jsou věnovány praktickým otázkám náhrady újmy na zdraví a životě podle českého a anglického práva. V poslední kapitole se autorka zamýšlí nad různými argumenty pro a proti přípustnosti nároků za újmu způsobenou narozením dítěte. Závěr práce pak obsahuje stručná shrnutí závěrů jednotlivých kapitol práce.

Z **formálního hlediska** obsahuje práce 52 stran textu, dále seznam použité literatury, shrnutí v českém a anglickém jazyce a seznam klíčových slov. Rozsah práce považuji za přiměřený, ačkoliv vzhledem k šíři témat, kterým se autorka věnovala, má bezpochyby práce potenciál být dále rozpracovávána. V diplomové práci se vyskytuje pouze minimum jazykových chyb („v právním řádu české republiky“ – str. 17, „v Anglickém právu“ – str. 36). Ke kladům práce lze zmínit rovněž pečlivost při práci s poznámkovým aparátem. Z hlediska použitých pramenů dominuje z důvodů popsaných výše zahraniční (anglická a americká) literatura a judikatura, autorka se však orientuje i v české odborné literatuře k tomuto tématu.

Z **obsahového hlediska** hodnotím práci jednoznačně jako nadprůměrnou. Důkazem toho je mimo jiné fakt, že stěžejní části práce byly publikovány v odborném časopisu Jurisprudence (č. 5/2013). Pozitivem práce je i skutečnost, že kromě právněteoretických východisek autorka prokazuje velmi dobrou orientaci i v české platné právní úpravě týkající se poskytování zdravotní péče.

K diplomové práci kolegyně Barbory Smetánkové připojuji následující komentáře a otázky:

1. Závěry diplomové práce, k nimž autorka dochází, se opírají o řadu argumentů pro a proti konstrukci právní odpovědnosti za újmu způsobenou narozením člověka. Argumenty vycházejí zejména ze zahraniční odborné literatury, avšak ze závěrů diplomové práce ne zcela jednoznačně plyne, zda se autorka kloní k zastáncům nebo odpůrcům konstruování tohoto typu právní odpovědnosti. Z některých závěrů dovozují, že by autorka považovala za přijatelné, aby odpovědný subjekt v případě narození nechtěného dítěte byl povinen hradit zvýšené životní náklady rodičům (str. 52 práce), nikoliv další nemajetkovou újmu spojenou s narozením dítěte. Při analýze české právní úpravy (na str. 33 práce) však autorka přímo uvádí, že co se týče nároků na náhradu újmy způsobenou samotným narozením dítěte, a to zejména dítěte zdravého, teoreticky je možné uvažovat o odškodnění podle ustanovení občanského zákoníku na ochranu osobnosti. Na základě jakých teoretických argumentů by připadala v úvahu náhrada této „újmy“? Jak by se podle diplomantky vypočetla výše náhrady této nemajetkové újmy?
2. Na několika místech se v práci hovoří o morálních argumentech, které vedou k závěru o nutnosti respektování života a odmítnutí pohlížet na život jako na újmu (viz např. str. 41). K tomu lze podotknout, že hodnotit tento postoj odpůrců právní odpovědnosti za újmu způsobenou narozením člověka jako morální bude záviset především na tom, jaký pohled na to, co je morální, zaujmeme. Diplomantka sama připomíná utilitaristický přístup (str. 49), který v klasické podobě prosazované *J. Benthamem* požaduje maximalizaci užitku pro co největší počet lidí. Podle něj by naopak nemuselo být v souladu s morálkou, aby do společnosti byly proti vůli rodičů přiváděny na svět děti, které by navíc pro své zdravotní postižení nezvyšovaly celkový užitek pro společnost (tj. celkový užitek pro společnost by se tím snížil oproti stavu, kdy by děti na svět nepřišly). Přístup diplomantky je naopak blízký deontologickému pojetí morálky popisovaný např. v díle *I. Kanta*.
3. Souhlasím s obecnou tezí autorky obsaženou v kapitole druhé (str. 13), že individuální status nenarozeného dítěte je problematický a nalezení rovnováhy mezi autonomií volby rodičů mít potomky a statutem nenarozeného dítěte v právní úpravě může být řešena různě (to dokládá i diplomantkou zmíněný přístup Evropského soudu pro lidská práva při výkladu čl. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, kdy tento soud tvrdí, že pro absenci konsenzu mezi smluvními státy Evropské úmluvy nelze rozhodnout, zda je např. potrat porušením práva na život). Za

příliš zestručněný bych však považoval názor uvedený na str. 11 diplomové práce, že v díle *I. Kanta* nenalezneme dostatek důvodů pro řešení otázky případné odpovědnosti za újmu způsobenou narozením člověka. Přestože nenarozené dítě není nadáno praktickým rozumem, samo tedy nemůže jednat na základě kategorického imperativu, a jeho morální status je tedy specifický (v tom s diplomantkou souhlasím), nic to nemění na skutečnosti, že lékaři i rodiče na základě kategorického imperativu jednat mají (tj. mají povinnost jednat na základě povinnosti, a tedy základním motivem jejich jednání by neměly být pouze důsledky). Kromě toho je Kantův kategorický imperativ korigován myšlenkou: „*Jednej vždy tak, aby lidství, ať ve tvé osobě nebo v jakékoliv jiné osobě, za všech okolností bylo užíváno zároveň jako cíl, nikdy ne jako pouhý prostředek.*“ Z těchto úvah podle mne plyne závěr, že narození dítěte by nemělo být v *Kantově* pojetí chápáno nikdy jako újma.

Diplomovou práci přes výše uvedené připomínky a dílčí dotazy považuji svým zpracováním za nadprůměrnou, a proto ji **doporučuji k obhajobě** s tím, že ji navrhuji ohodnotit, a to po úspěšné obhajobě, známkou **výborně**.

V Praze dne 17. listopadu 2013

.....
JUDr. Pavel Ondřejek, Ph.D.